

Prof. dr hab. Zbigniew Dziubiński
Katedra Nauk Humanistycznych i Społecznych
Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie

Recenzja **pracy doktorskiej mgr Klaudii Kubowicz** **nt. *Nauka Jana Pawła II o sporcie jako pomoc w*** ***integralnym wychowaniu dzieci w rodzinie, Kraków 2022***

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr Klaudii Kubowicz lokuje się w tradycji badań humanistycznych i częściowo społecznych, zaś w sposób szczególny w pedagogice, teologii, socjologii i naukach o kulturze fizycznej. Można zatem śmiało powiedzieć, że jest to podejście wielodyscyplinarne, z wielu pozycji teoretycznych i przy wykorzystaniu różnej terminologii, charakterystycznej dla wymienionych dyscyplin naukowych. Praca, najogólniej mówiąc, dotyczy nauczania Jana Pawła II na temat sportu, które może i powinno być wykorzystane w procesie integralnego, chrześcijańskiego wychowania dzieci w rodzinie. Innymi słowy, praca ukazuje walory nauczania Papieża na temat sportu z zaleceniem jego aplikacji do życia rodzinnego w taki sposób, aby proces wychowania rodzinnego miał charakter holistyczny, tj. aby uwzględniał kwestie rozwoju osobowości zarówno w wymiarze cielesnym jak i duchowym, religijnym i chrześcijańskim.

Podjęta w pracy doktorskiej problematyka jest ważna i doniosła, zarówno z poznawczego jak i implementacyjnego, społecznego punktu widzenia. Jest poznawczo ważna, zwłaszcza z perspektywy pedagogiki i chrześcijańskiego wychowania, ale także nauk humanistycznych o kulturze fizycznej. Jej naukowo-poznawcze walory polegają nie tylko na ukazaniu nauczania Jana Pawła II na temat sportu, wychowania, rodziny i formacji chrześcijańskiej, ale przede wszystkim na ukazaniu możliwości wykorzystania nauczania Jana Pawła II na temat sportu do chrześcijańskiego wychowania dzieci przede wszystkim w rodzinie, ale także w innych agendach wychowania, jakimi przede wszystkim są szkoły, ale także różne grupy rówieśnicze o charakterze formalnym i nieformalnym. Zatem przedstawiona analiza ukazuje walory nauczania Jana Pawła II na temat sportu, które polegają na rezygnacji z tradycyjnego, negatywnego podejścia do spraw rzeczywistości doczesnej, przyrodzonej, do człowieka „z krwi i kości” i jego materialnego, ludzkiego ciała oraz do ludzkiej pracy na temat doskonalenia otaczającej rzeczywistości, a zwłaszcza tego jej najbardziej wartościowego fragmentu, jakim jest człowiek w pełni, z ciałem i duszą, zasobami intelektualnym, psychicznymi, społecznymi, kulturowymi, moralnymi i religijnymi. Poznawcza wartość pracy doktorskiej polega na eksplikacji walorów sportu i ukazaniu ich niesprzeczności z zapleczem teoretycznym, filozoficznym i teologicznym Kościoła, z jego ontologią, antropologią, epistemologią, aksjologią i etyką, ale przede wszystkim możliwościami wykorzystania tego intelektualno-teologicznego zasobu w procesie integralnego wychowania dzieci w rodzinie.

Implementacyjne walory pracy polegają na ukazaniu możliwości wykorzystania nauczania Jana Pawła II na temat sportu w praktyce społecznej, tj. w działaniach na

rzecz pełnej formacji, we wszystkich sferach i płaszczyznach, formacji osobowości dzieci w odniesieniu do sfery cielesnej i duchowej, ale także intelektualnej, społeczno-kulturowej i etyczno-religijnej. Praca stanowi pewnego rodzaju podpowiedź i zachętę przede wszystkim dla rodziców, ale także pozostałych członków rodziny oraz innych znaczących odpowiedzialnych za wychowanie dzieci, takich jak nauczyciele, wychowawcy, opiekunowie, instruktorzy czy trenerzy do korzystania w społecznej praktyce z daru nauczania Jana Pawła II na temat sportu.

Zatem wybrany problem badawczy uznaję za ważny i doniosły zarówno z poznawczego, czysto naukowego, jak i z aplikacyjnego, społecznego punktu widzenia.

Struktura pracy

Objętość pracy wynosi 152 strony wydruku komputerowego, w tym 136 stron tekstu, 16 stron bibliografii, w której została wyodrębniona literatura źródłowa, literatura przedmiotowa i literatura uzupełniająca.

Przyjęta przez Badaczkę struktura pracy jest poprawna. Składa się na nią pięć rozdziałów oraz element poprzedzający rozdziały, jakim jest wstęp i wieńczące całość przedsięwzięcia zakończenie. Praca mieści następujące rozdziały: 1. Jan Paweł II o sporcie; 2. Główne idee Jana Pawła II w integralnej wizji wychowania przez sport; 3. Koncepcje wychowania rodzinnego; 4. Rola aktywności fizycznej i uprawiania sportu w wychowaniu w rodzinie; 5. Nauka Jana Pawła II o sporcie podstawą rodzinnej pedagogiki wychowania fizycznego. Każdy z wymienionych rozdziałów ma swoją wewnętrzną strukturę, a poszczególne jej elementy zostały wypełnione określoną przez badaczkę treścią.

Autorka w pierwszym z rozdziałów ukazuje zmiłowanie do sportu i jego praktykowanie przez Karola Wojtyłę-Jana Pawła II na różnych etapach życia, ale także dokonuje charakterystyki jego spotkań ze sportowcami, wypowiedzi na temat sportu oraz opinii sportowców na jego temat. W drugim dokonuje charakterystyki głównych idei wychowania przez sport w koncepcji Jana Pawła II. W trzecim ukazuje różne aspekty wychowania dziecka w rodzinie, akcentując potrzebę jego integralności, w tym wychowania religijnego i fizycznego. W czwartym koncentruje uwagę na roli aktywności sportowej w wychowaniu w rodzinie, w tym dokonuje diagnozy obecnego stanu rozwoju fizycznego dzieci, ale także ukazuje i akcentuje ważną rolę rodziców, ich zachowań w dziedzinie sportu, stosunku emocjonalnego wobec sportu i tworzenia dobrego klimatu i warunków do aktywności sportowej dzieci. W piątym rozdziale przedstawia Jana Pawła II nauczanie na temat sportu jako podstawę rodzinnego wychowania fizycznego. Zwraca uwagę na ważność procesu wychowania fizycznego w rodzinie, ale jednocześnie podkreśla, że winno być to wychowanie personalistyczne, zrównoważone i pełne, tj. winno uwzględniać i być ukierunkowane także na sferę duchową i religijną. W rozdziale tym przedstawia również próbkę badań empirycznych. Badania zostały przeprowadzone podczas narciarskich, franciszkańskich rekolekcji, których celem było, jak podaje Autorka, zobrazowanie poruszanego problemu w dysertacji doktorskiej.

Strukturę pracy oceniam jako logicznie poprawną. Może jedynie nieuzasadnione jest wprowadzenie podrozdziału 6 w rozdziale 5, dotyczącego prezentacji wyników badań empirycznych. Myślę, że te badania niewiele wnoszą z poznawczego punktu widzenia i mogą być interpretowane jako mało znacząca i zaburzająca tok wyводу „wrzutka empiryczna”.

Merytoryczne aspekty pracy

Autorka dążąc do rozwiązania sformułowanego zadania badawczego, a mianowicie polegającego na ukazaniu możliwości wykorzystania nauczania Jana Pawła II na temat sportu w integralnym wychowaniu dzieci w rodzinie, skoncentrowała swą uwagę na charakterystyce osobistego i czynnego zaangażowania Karola Wojtyły-Jana Pawła II w praktykę sportową, ale także w kreowanie świata sportu poprzez ukazywanie jego walorów humanistycznych, kulturowych oraz etycznych i religijnych podczas różnego rodzaju interakcji ze sportowcami, dla których był on jedyną, niepowtarzalną i wielce znaczącą postacią. Autorka dokonuje charakterystyki głównych wątków integralnej wizji Jana Pawła II wychowania poprzez sport. Przedstawia znaczenie zabiegów wychowawczych zmierzających do dbałości o ciało, zdrowie i sprawność fizyczną, przy czym nie powinny one być oderwane od wychowania religijnego i społecznego, ale mieć charakter w pełni integralny. Dokonuje także analizy koncepcji wychowania w rodzinie, a więc w grupie pierwotnej, której oddziaływanie formacyjne ma charakter totalny, niezwykle efektywny i skuteczny, a jego efekty pozostają na całe życie. Dzieje się tak, bowiem rodzice w początkowym okresie życia dziecka są dla niego całym światem, są bezalternatywnymi innymi, a wszystkie interakcje nasycone są niezwykle silnymi, pozytywnymi emocjami, uczuciami. Dlatego mówi się, że dziecko w okresie pierwotnego wychowania chłonie od rodziców wszystkie przekazywane treści i umiejętności jak przysłowiowa gąbka. Badaczka zwraca uwagę, że w związku z niezadowolającym stanem rozwoju fizycznego, zdrowotnego i sprawnościowego dzieci i młodzieży, odpowiedzialność za ich przygotowanie do uczestnictwa w sporcie spada w dużej części na rodziców, którzy są dla dzieci nie tylko wzorami osobowymi, ale także pierwszymi przewodnikami w świecie kultury fizycznej i zdrowotnej. Doktorantka uzasadnia potrzebę implementacji personalistycznej wizji Jana Pawła II wychowania o sporcie do rodzinnego wychowania fizycznego. Polega ono na obejmowaniu wychowawczym oddziaływaniem pełnej osoby dziecka, nie tylko koncentrowanie się na sferze materialno-cieleśnej, ale także duchowej i religijnej oraz, jak należy sądzić, także intelektualnej, psychologicznej, socjalnej, kulturowej i etycznej. Autorka także przedstawia badania empiryczne, które przeprowadziła osobiście na uczestnikach franciszkańskich rekolekcji, których charakterystyczną cechą jest bogaty program sportowy, ukierunkowany na aktywność narciarską.

Ocena merytorycznej strony pracy jest umiarkowanie pozytywna. Mam spory niedosyt, zwłaszcza jeśli chodzi o przedstawione przez Autorkę kwestie nauczania Jana Pawła II na temat sportu. Uczyniła to dość powierzchownie. Nie ukazała „przewrotu kopernikańskiego”, jakiego dokonał Papież w zapleczu teoretycznym Kościoła, w patrzeniu przez ów na sport. Warto powiedzieć, że Jan Paweł II dokonał kulturowej i teologicznej rehabilitacji świata materialnego i cielesnego człowieka, nie tylko jego strony duchowej, ale człowieka całego, materialnego, z „krwi i kości”. Ponadto nie ukazała zmiany podejścia do ludzkiej pracy, w tym pracy nad ciałem człowieka, do aktywności sportowej, rywalizacji, które znajdują uzasadnienie teologiczne. Pominęła wypracowaną przez Papieża teologię ciała. Nie odniosła się w należyty sposób do dokumentów Soboru Watykańskiego II, które stanowią fundament zmiany stanowiska Kościoła, w tym Jana Pawła II, wobec świata przyrodzonego, wobec bytującego w nim człowieka jako najwyższej wartości w świecie doczesnym. Skromnie potraktowała kwestie związane z etycznym wymiarem sportu i możliwością wykorzystania w nim normy personalistycznej w pozytywnej i negatywnej odmianie. Jest jeszcze sporo innych kwestii, które moim zdaniem, nie znalazły się w podjętych analizach lub też zostały potraktowane zbyt pobieżnie.

Metodologiczne aspekty pracy

W pracach stricte empirycznych w naukach humanistycznych i społecznych metodologia odgrywa niezwykle ważną rolę i zwykle jest jej poświęcony odrębny rozdział. Dzieje się tak, bowiem to od założeń metodologicznych w dużej mierze zależy, czy zostaną zebrane wiarygodne dane empiryczne i czy na ich podstawie możliwe będzie konstruowanie konstatacji generalnych i tworzenie teorii naukowych. Dotyczy to nie tylko czynności związanych z gromadzeniem danych empirycznych, ale także formułowania celów, pytań badawczych, hipotez roboczych, typowania próby, doboru terenu badań, metod, narzędzi i technik badawczych. Słowem, dotyczy całej złożonej procedury badawczej.

Niniejsza praca ma charakter przeglądowo-teoretyczny z małą próbką empiryczną. Z tego też powodu, ze względu na przeglądowy jej charakter, założenia metodologiczne zostały przedstawione we wstępie. Oczywiście taka forma przedstawienia założeń metodologicznych jest dopuszczalna, a w tym konkretnym przypadku ma swoje logiczne i merytoryczne uzasadnienie. Co prawda Autorka *eksplicite* nie formułuje głównego celu pracy, jak to się czyni w pracach empirycznych, ale formułuje 3 pytania badawcze, które, jak mi się wydaje, nie zostały w sposób do końca właściwy sformułowane. Pytania badawcze winny być następujące: 1. Jaka jest charakterystyka nauczania Jana Pawła II na temat sportu? 2. Jaka jest charakterystyka nauczania Jana Pawła II na temat wychowania w rodzinie? 3. Jaka jest charakterystyka możliwości wykorzystania nauczania Jana Pawła II na temat sportu w procesie integralnego wychowania dzieci w rodzinie?

Autorka poprawnie wytypowała metodę badawczą, jaką była krytyczna analiza tekstów źródłowych.

Wydaje się, że całkowicie niepotrzebnie został wprowadzony wątek empiryczny (rozdz. 5, podrozdz. 6), który nie ma dobrej obudowy metodologicznej, nie ma pytań badawczych, a narzędzie badawcze jest zestawem mniej lub bardziej wiążących się z tematem pytań. Ponadto podrozdział ten w pewien sposób zakłóca porządek wyводу przeglądowo-teoretycznego i niewiele wnosi do analizowanego zagadnienia.

Zatem stwierdzam, że założenia metodologiczne zostały przygotowane względnie poprawnie, ze wskazanymi uchybieniami. W związku z tym, stronę metodologiczną pracy oceniam względnie pozytywnie, a poczynione ustalenia w wyniku postępowania badawczego uważam za umiarkowanie ważne.

Przypisy, bibliografia i poprawność językowa pracy

Kandydatka dążąc do realizacji postawionego zadania w sposób właściwy wykorzystwała literaturę poświęconą interesującemu ją zagadnieniu. Choć trzeba powiedzieć również, że wśród pozycji źródłowych brakuje kluczowych encyklik dla pontyfikatu Jana Pawła II i dla przedstawianego zagadnienia, jak choćby *Redemptor hominis*, *Dives in misericordia* czy fundamentalnej encykliki *Laborem exercens*. Brakuje mi też fundamentalnej pozycji dla omawianego zagadnienia, jaką jest Jana Pawła II *Teologia ciała*. Tam też znajdują się interesujące opracowania najwybitniejszych polskich intelektualistów katolickich na temat tejże teologii ciała.

Pod względem językowym praca przygotowana jest w miarę poprawnie. Autorka nie ustrzegła się, co dotyczy większości tego typu prac, tzw. literówek i różnych niezręczności językowo-stylistycznych. Praca napisana jest zrozumiałym i dość klarownym językiem z wykorzystaniem podstawowych pojęć dla interesującej ją dziedziny.

Jeszcze kilka słów na temat strony technicznej, przypisów i bibliografii. Trudno się zorientować, jaki system sporządzania przypisów i bibliografii został przyjęty przez Autorkę. Przypisy są sporządzone według różnej formuły, raz jest podawane pełne imię i nazwisko, innym razem pierwsza litera imienia i nazwisko. Część przywoływanych w przypisach prac opatrzona jest nazwą wydawnictwa, w innych tej informacji brakuje. W jednych przypisach jest kropka po tytule pracy, w innych przecinek. W jednych przypisach przywoływana numeracja stron oznaczona jest myślnikiem, inna natomiast dywizem ze spacją (np. 20-21 lub 20 – 21). Brak w wielu przypadkach spacji po kropce czy przecinku.

Całkowicie niezrozumiałe są zapisy bibliograficzne, które są przypisami uporządkowanymi alfabetycznie, sporządzone według innego klucza każdy, ze wskazaniem pojedynczych stron, powtórzeniami tych samych prac i z wieloma innymi mankamentami.

Jeszcze słowo o stronie redakcyjnej pracy. Niepotrzebne jest wprowadzenie powiększonych odstępów między akapitami. Moim zdaniem, winno być w ogóle mniej akapitów, a omawiane zagadnienia winny być ze sobą spójne i mieć charakter ciągłego i logicznie uzasadnionego wyводу.

Zatem ten wymiar oceniam negatywnie. Stwierdzam tym samym, że Autorka nie zadbała w wystarczający sposób o tę stronę pracy.

Konstatacje końcowe

Przedstawioną pracę doktorską uważam za przeglądową oraz w jakimś sensie eksplikacyjną i wnoszącą do rezerwuaru wiedzy, zwłaszcza do nauk humanistycznych i społecznych, do takich dyscyplin jak teologia, pedagogika, nauki o kulturze fizycznej i innych pewne ustalenia badawcze, ukazujące możliwości wykorzystania nauczania Jana Pawła II na temat sportu w integralnym wychowaniu dzieci w rodzinie.

Zadaniem recenzenta jest krytyczna ocena pracy i wskazanie uchybień, ale także sformułowanie wskazówek, które mogą być wykorzystane przez Kandydatkę w dalszej pracy badawczej. Tak też zrobiłem, zgłaszając pewne uwagi i sugestie, które, moim zdaniem, mogą być wykorzystane przez Autorkę na dalszych etapach pracy badawczej.

Niezależnie od przedstawionych krytycznych uwag i sugestii, po gruntownej i rozważnej analizie walorów i mankamentów pracy stwierdzam, że Kandydatka potwierdziła, iż posiada wiedzę merytoryczną w zakresie podjętego problemu badawczego, ale także, że potrafi stosować procedury badawcze mające na celu analizę materiału badanego oraz formułować wnioski.

Stwierdzam, że przedłożona rozprawa doktorska odpowiada rygorom stawianym tego rodzaju pracom. Wnioskuje do Rady Dyscypliny „Nauki socjologiczne” Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie o nadanie mgr Klaudii Kubowicz stopnia naukowego doktora nauk społecznych, w dyscyplinie nauki socjologiczne.

Warszawa, dnia 11 maja 2022 r.

